Prifysgol Cymru Y Drindod Dewi Sant
University of Wales Trinity Saint David

Yr Athrofa
Centre for Education
Addysg i Gymru | Education for Wales

Trawsnewid Addysg, Trawsnewid Bywydau

Transforming Education, Transforming Lives

Trawsnewid Addysg, Trawsnewid Bywydau
Transforming Education, Transforming Lives

www.uwtsd.ac.uk

ECAD5012

Ieithoedd, Llafar a Chyfathrebu

Darlith 1

Trosolwg o'r gyfres o ddarlithoedd

Rhan 1
- Llafar a Gwrando
- Syniadau

Rhan 2
- Darllen
- Syniadau

Rhan 3
- Ysgrifennu
- Syniadau

Beth sy'n gwneud gwrandawr da?

Sut ddatblygoch chi sgiliau llafar a gwrando ar PAP1?

Nod y ddarlith

- Eich atgoffa o'r Datganiadau o'r hyn sy'n bwysig.
- Dyfnhau eich dealltwriaeth o wrando a llafaredd.
- Meddwl am eich sgiliau gwrando a siarad eich hun ac ystyried sut gallant effeithio ar yy dysgwyr.
- Casglu syniadau ar sut i ddatblygu sgiliau llafaredd a gwrando yn y dosbarth.

Cwricwlwm i Gymru

Mae'r adran ieithoedd, llythrennedd a chyfathrebu o'r Cwricwlwm 2022 wedi ei rannu i bedwar rhan.

Datganiadau o'r Hyn sy'n Bwysig

1	2	3	4
Mae ieithoedd yn ein cysylltu â'n gilydd.	Mae deall ieithoedd yn allweddol i ddeall y byd o'n hamgylch.	Mae mynegi ein hunain drwy ieithoedd yn allweddol i gyfathrebu	Mae llenyddiaeth yn tanio'r dychymyg ac yn ysbrydoli creadigrwydd. 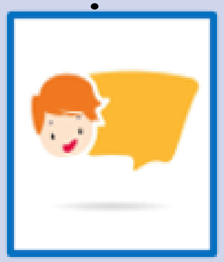

Gwrando a siarad

Mae'r rhan fwyaf o leoliadau ac ysgolion yn datblygu medrau gwrando a siarad dysgwyr yn llwyddiannus yn y cyfnod sylfaen.

Lle bo'n briodol, mae ymarferwyr yn cynorthwyo dealltwriaeth gynnar dysgwyr o iaith trwy fodelu a dangos ystumiau neu symudiadau sy'n cyfleu ystyr geiriau.

- Mae llawer o ysgolion yn darparu cyfleoedd allgyrsiol buddiol, gan gynnwys yn y gymuned leol, i ddysgwyr ddatblygu'u medrau iaith.
- Mae'r ysgolion cynradd mwyaf effeithiol yn defnyddio cyd-destunau cyfoethog ac amrywiol, fel cyfranogi yn yr Urdd, i addysgu dysgwyr sut i wrando a siarad yn benodol.
- Mae darpariaeth fel arfer yn llai effeithiol pan fydd gwrando a siarad yn cael eu hystyried yn fedrau sy'n cefnogi dysgu ac ysgrifennu, yn hytrach nag fel medrau i'w datblygu ynddynt eu hunain.

tudalen 14

Darpar athro:		**Dosbarth / Grŵp**	
MDPh neu Bwnc:		**Dyddiad** *(sylwer y gall y sesiwn hon fod yn un barhaus)***:**	
Cysylltiadau ystyrlon â'r Cwricwlwm (Datganiadau o'r Hyn sy'n Bwysig, Disgrifiadau dysgu, y cwricwlwm 'blaenorol'...)			
Cysylltiadau ystyrlon ar draws y Cwricwlwm (Cysylltiadau â MDPhau eraill neu'r Fframweithiau sgiliau trawsgwricwlaidd)			
Targedau Personol (targedau a'r effaith ganlyniadol ar ddysgu – cyfeiriwch at unrhyw dargedau sydd wedi'u nodi yn y dyddlyfr dysgu neu gyfarfod adfyfyrio wythnosol a disgrifiwch yr effaith a ddymunir ar ddysgu)			
Bwriad Dysgu *'Dylai hyn ganolbwyntio ar y dysgu gan y disgyblion yn ystod y wers, yn hytrach na'r hyn y byddant yn ei wneud, a dylai fod yn fyr, yn gyraeddadwy ac yn fesuradwy.'* (Crichton, H., a Mcdaid, A. 2016 t. *196)*			

Beth yw beth?

Disgrifiad dysgu (Datganiadau o'r hyn sy'n bwysig)

Cam cynnydd 1	5 oed
Cam cynnydd 2	8 oed
Cam cynnydd 3	11 oed
Cam cynnydd 4	14 oed
Cam cynnydd 5	16 oed

Mae deall ieithoedd yn allweddol i ddeall y byd o'n hamgylch.

Cam cynnydd 1	Cam cynnydd 2	Cam cynnydd 3
Cymraeg/Saesneg		
Rwy'n gallu gwahaniaethu seiniau, chwarae â seiniau a thrin seiniau o fewn fy amgylchedd yn ogystal ag o fewn geiriau.	Rwy'n gallu gwrando ar, deall a chyfathrebu ystyr cyffredinol yr hyn rwy'n ei glywed.	Rwy'n gallu gwrando ar, deall, ac adalw yn ddiweddarach mewn mwy o fanylder, ystyr cyffredinol yr hyn rwyf wedi'i glywed.
Rwy'n dechrau gwahaniaethu ffonemau yn glywedol mewn gwahanol safleoedd.	Rwy'n gallu gwrando ar, deall ac adalw'n ddiweddarach yr hyn rwyf wedi'i glywed.	Rwy'n gallu gwrando ar a deall gwybodaeth am amrywiaeth o bynciau, gan grynhoi'r prif bwyntiau.
Rwy'n gallu adnabod a dilyn gwybodaeth ddarluniadol a/neu gwybodaeth lafar, a chyfarwyddiadau aml-gam am bynciau cyfarwydd ac arferion.	Rwy'n gallu deall gwybodaeth am amrywiaeth o bynciau, gan adnabod y prif bwyntiau.	Rwy'n gallu gwrando ar, adnabod a defnyddio ciwiau i ddeall ystyr cyffredinol a syniadau sydd ymhlyg.
	Rwy'n gallu deall ac ymateb[illegible] ystod o gwestiynau a chyfarwyddi[illegible] aml-gam mewn amrywiaeth o gyd-[illegible]au cyfarwydd ac anghyfarwyd[illegible]	

Yr un sgiliau ar gyfer y ddwy iaith – Cymraeg a Saesneg

…ymlaen at Gamau Cynnydd 4 a 5

Continwwm iaith

Sut ydw i'n gwybod pa sgiliau sydd angen eu haddysgu i'r disgyblion?

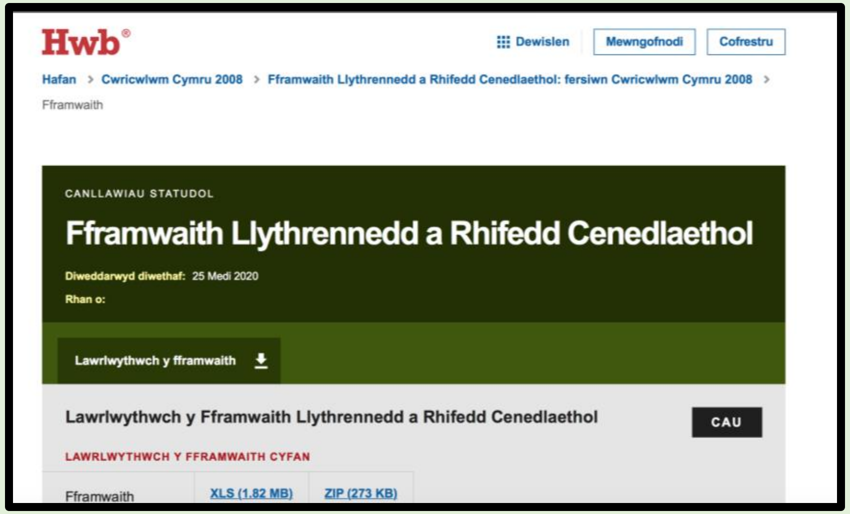

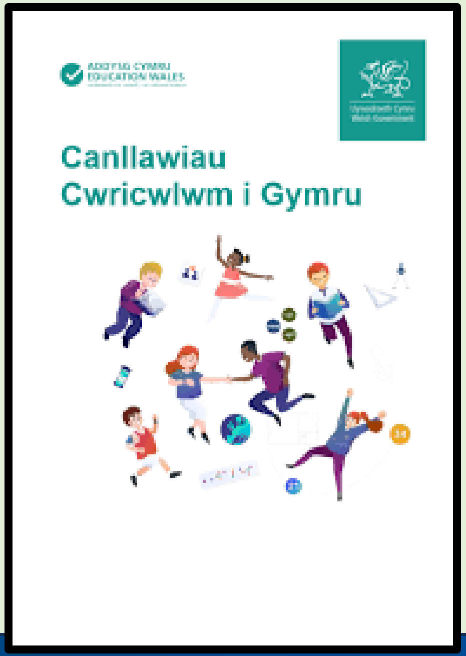

Datblygu sgiliau llafaredd ar draws y cwricwlwm – fesul cam cynnydd

LLythrennedd – Llafaredd ar draws y cwricwlwm		Cam cynnydd 1	
Elfennau	**Agweddau**	**Mae dysgwyr yn gallu:**	**Mae dysgwyr yn gallu:**
Datblygu a chyflwyno gwybodaeth a syniadau	**Siarad**	• mynegi mwynhad neu ddiddordeb • trafod llun, modelau a gweithrediadau mewn termau syml • ail-adrodd digwyddiad neu brofiad mewn termau syml • siarad yn ddigon clir i gael eu deall gan oedolion a chyfoedion • dynwared bywyd go iawn a phrofiadau dychmygol o fewn gweithgaredd chwarae rôl • dangos ymwybyddiaeth bod rhai synau yn newid ar ddechrau geiriau trwy hwiangerddi a chaneuon	• mynegi beth yw eu hoff bethau a'u cas bethau • siarad am bethau o'u profiad a rhannu gwybodaeth • defnyddio geiriau, cymalau a brawddegau syml • siarad yn glywadwy • cyfrannu i weithgareddau chwarae rôl gan ddefnyddio iaith berthnasol • dangos ymwybyddiaeth bod rhai synau yn newid ar ddechrau geiriau, e.e. *dau gi, y gath*
	Gwrando	• gwrando ac ymateb â sylw a chanolbwyntio cynyddol • gwrando ac ymuno â chaneuon, rhigymau a storïau • ailadrodd stori neu wybodaeth y maent wedi'i glywed mewn termau syml • gofyn cwestiwn priodol am rywbeth sydd wedi'i ddweud	• dangos eu bod wedi gwrando ar eraill, e.e. *wrth dynnu llun* • ymuno wrth adrodd/canu rhigymau, caneuon a storïau, eu hailadrodd neu eu dysgu ar y cof, gyda pheth cymorth • gofyn cwestiynau am rywbeth a ddywedwyd
	Cydweithio a thrafod	• cymryd rhan mewn trafodaeth gyda phlant a/neu oedolion • cymryd rhan gydag eraill mewn gweithgareddau.	• cyfnewid syniadau wrth drafod yn unigol ac mewn grwpiau bach, e.e. *gyda ffrindiau* • cymryd rhan mewn gweithgareddau gydag eraill, gyda pheth rhyngweithio.

[Fframwaith Llythrennedd]

Datblygu sgiliau llafaredd ar draws y cwricwlwm – fesul cam cynnydd

Llythrennedd – Llafaredd ar draws y cwricwlwm		Cam cynnydd 3		
Elfennau	**Agweddau**	**Mae dysgwyr yn gallu:**	**Mae dysgwyr yn gallu:**	**Mae dysgwyr yn gallu:**
Datblygu a chyflwyno gwybodaeth a syniadau	**Siarad**	• esbonio gwybodaeth a syniadau gan ddefnyddio adnoddau cynorthwyol, e.e. *deunyddiau ar sgrin ac ar y we* • trefnu sgwrs er mwyn i gynulleidfaoedd gwahanol ddilyn yr hyn sy'n cael ei ddweud, e.e. *rhoi gwybodaeth gefndir, rhoi crynodeb byr o'r prif bwyntiau* • addasu sgwrs gan ddangos eu bod yn deall y gwahaniaethau rhwng sgwrs anffurfiol ymhlith ffrindiau a sgwrs fwy estynedig â grŵp ehangach, e.e. *defnyddio ti/chi* • archwilio sefyllfaoedd gwahanol drwy chwarae rôl • defnyddio'r treigladau mwyaf cyffredin yn gywir, e.e. *fy nghalon*	• esbonio gwybodaeth a syniadau, archwilio a defnyddio ffyrdd o argyhoeddi, e.e. *defnydd o eirfa, ystum, cynorthwyon gweledol* • siarad yn eglur, gan ddefnyddio iaith ffurfiol a thaflu'r llais yn effeithiol i gynulleidfa fawr, e.e. *digwyddiad i rieni/gofalwyr, cyflwyniad i ymwelwyr* • archwilio dadleuon a themâu drwy chwarae rôl • treiglo'n gywir fel rheol ar ôl y rhan fwyaf o'r arddodiaid a'r rhagenwau, e.e. *am funud, dy fam*	• mynegi barn a syniadau'n eglur, gan ddefnyddio geirfa arbenigol ac enghreifftiau • siarad yn eglur gan ddefnyddio iaith ffurfiol ac amrywio mynegiant, tôn a chryfder y llais, i gadw diddordeb y gwrandawyr • archwilio materion heriol neu ddadleuol drwy barhau i gynnal y rôl y maent yn ei chwarae • treiglo'n gywir ar ôl arddodiaid a rhagenwau, gan ddechrau dod yn ymwybodol nad yw pob llythyren yn dilyn y drefn arferol, e.e. *y llinell*
	Gwrando	• gwrando'n ofalus ar gyflwyniadau gan ddangos dealltwriaeth o'r prif bwyntiau • ar ôl gwrando, ymateb gan fynegi barn am yr hyn y mae'r siaradwr wedi'i ddweud	• gwrando'n astud ar gyflwyniadau gan ddefnyddio technegau i gofio'r prif bwyntiau, e.e. *gwneud nodiadau, crynhoi* • gwrando ar eraill, gofyn cwestiynau ac ymateb i'r cynnwys a safbwyntiau'r siaradwr	• gwrando'n ofalus ar gyflwyniadau gan ddangos dealltwriaeth o gasgliadau neu farn y siaradwyr • ymateb i eraill gyda chwestiynau a sylwadau sy'n canolbwyntio ar resymau, goblygiadau a chamau nesaf
	Cydweithio a thrafod	• cyfrannu i drafodaeth grŵp, gan helpu pawb i gymryd rhan • helpu grŵp i ddod i gytundeb, e.e. *ystyried rhesymau neu ganlyniadau, cadw ffocws ar y pwnc/peidio â dilyn ysgyfarnogod wrth drafod pwnc.*	• cyfrannu i drafodaeth grŵp, gan gymryd rhywfaint o gyfrifoldeb dros gyflawni'r dasg yn dda, e.e. *cyflwyno syniadau perthnasol, crynhoi* • ychwanegu at a datblygu syniadau dysgwyr eraill mewn trafodaethau grŵp, e.e. *drwy holi cwestiynau i archwilio ymhellach, cynnig syniadau ychwanegol.*	• cyfrannu'n bwrpasol i drafodaeth grŵp er mwyn dod i'r canlyniadau y cytunwyd arnynt • codi pwyntiau o drafodaeth grŵp, gan gytuno neu anghytuno a rhoi rhesymau.

Syniadau ...

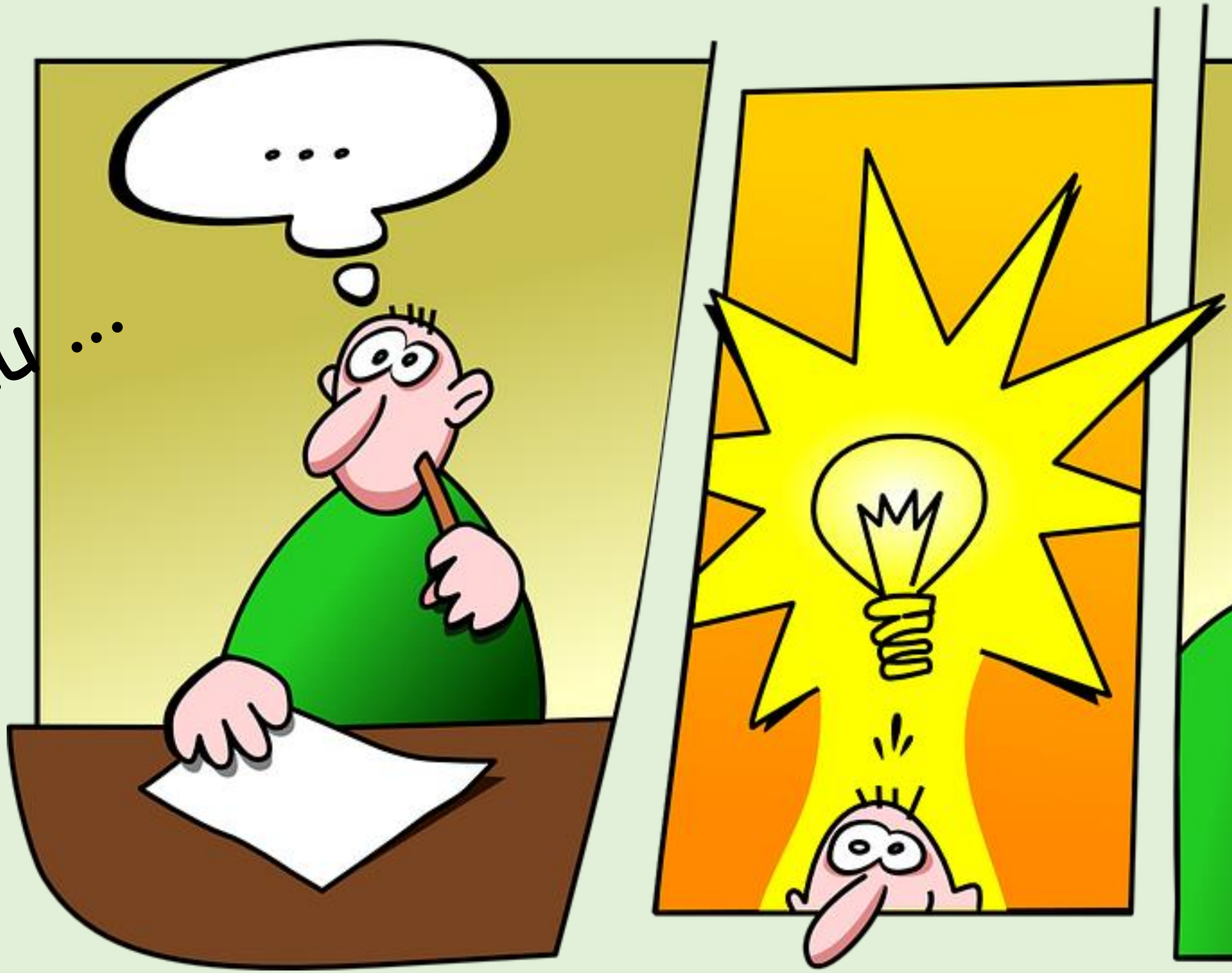

Gwrandewch yn ofalus …

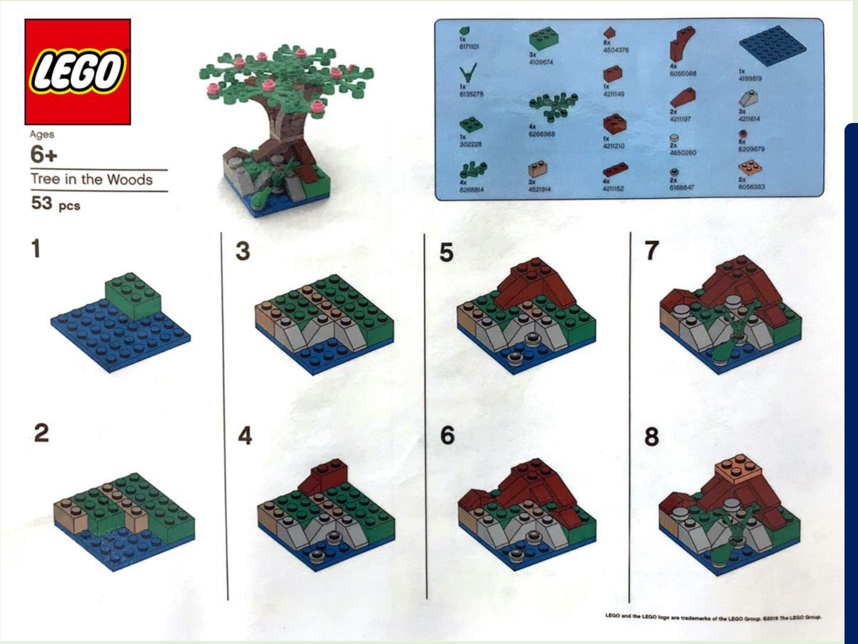

Gwaith pâr:

- Mae angen i Bartner A a Phartner B eistedd gefn wrth gefn.
- Rhowch y cyfarwyddiadau di-eiriau i Bartner A.
- Rhowch focs o'r darnau Lego i Bartner B.
- Mae angen i Bartner A roi cyfarwyddiadau i Bartner B ar sut i adeiladu'r "gwrthrych" o Lego.
- Mae'n rhaid i Bartner B **wrando** yn ofalus er mwyn dilyn y cyfarwyddiadau.

Gwrandewch yn ofalus …

1. Cymerwch ddarn o bapur sgwâr.
2. Plygwch y corneli i'r canol.
3. Trowch y sgwâr drosodd.
4. Plygwch y corneli i'r canol eto.
5. Plygwch y sgwâr yn hanner, ac yn hanner eto.
6. Agorwch e i wneud sgwâr mwy.
7. Rhowch fys a bawd o dan y fflapiau.
8. Dewch â'r fflapiau at ei gilydd.
9. Dyna chi- Ceg y ddraig!

Syniadau pellach …

Es i'r siop a phrynais …

Mae Seimon yn dweud …

Adeiladu brawddeg / stori gair am air…

Os rydych chi'n gwisgo … gallwch …

Goleuadau traffig – lliw gwahanol i gynrychioli symudiad / gweithred

Rhowch i mi …

Meddyliwch am frawddeg sy’n cynnwys:

fel

Meddyliwch am frawddeg sy’n cynnwys:

yn wyllt gacwn

Meddyliwch am frawddeg sy’n cynnwys:

coch

Meddyliwch am frawddeg sy’n cynnwys:

gwella

Pa batrymau iaith gellir drilio?

Ydy hi'n ddydd Gwener heddiw?

Pa ddiwrnod ydy hi heddiw?

Pa ddiwrnod oedd hi ddoe?

Pa ddiwrnod fydd hi yfory?

Beth ydy'r dyddiad heddiw?

Beth fydd y dyddiad mewn dau ddiwrnod?

Beth oedd y dyddiad ddoe?

Pa fis yw hi nawr?

Beth sy'n gyffredin?

Beth sy'n wahanol?

Pa un sy'n eithriad? Pam?

Tasg 1

Defnyddio lluniau i ddatblygu iaith.

Pobble 356

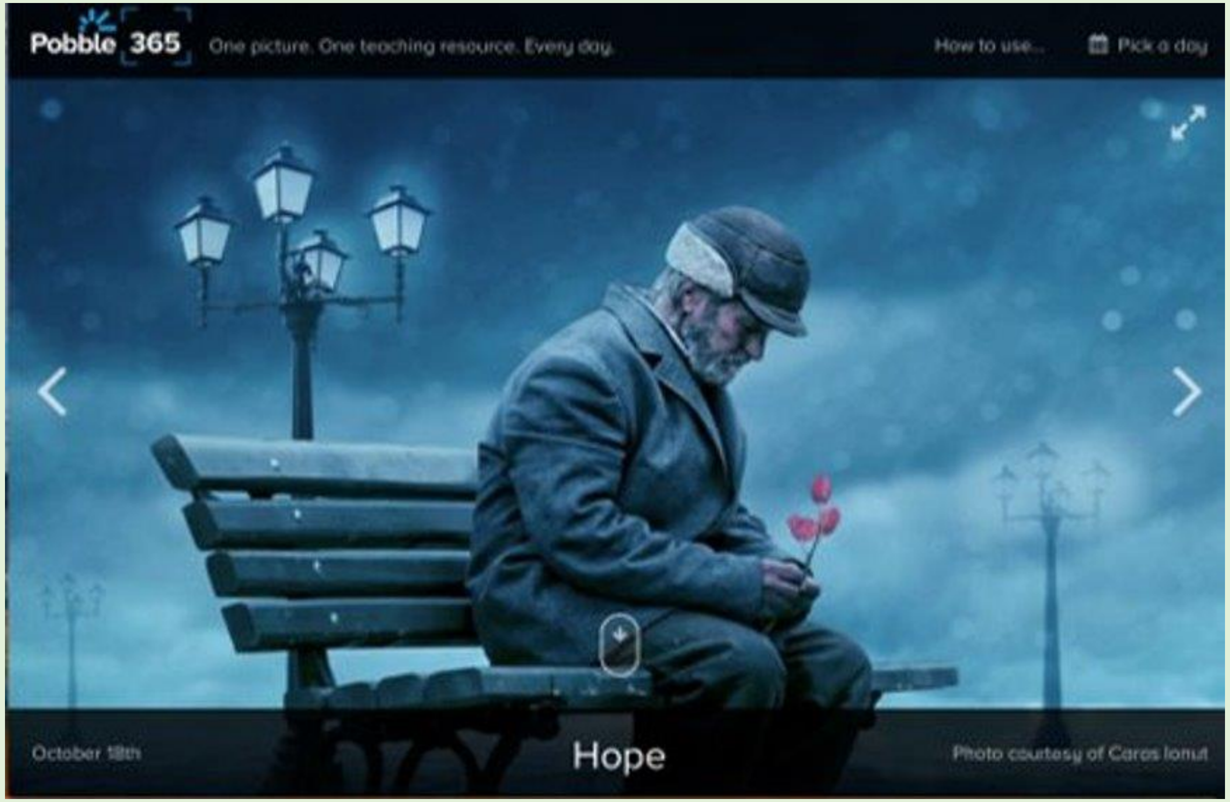

- Pwy yw'r dyn yn y parc?
- Beth sydd wedi digwydd ddeng munud ynghynt?
- Pam bod y dyn y parc?
- Pam bod e'n dal blodyn?
- Beth sy'n mynd i ddigwydd yn y ddeng munud nesaf?
- A fydd rhywun yn gweld y dyn ar y fainc?
- Pa liw ydy'r Gaeaf?
- Pa liw ydy'r Haf?
- Oes mwy o hapusrwydd neu dristwch yn y Byd?

Defnyddio ffilm yn sbardun llafar …

[Manonmoon - THE LITERACY SHED]

Syniadau llafar?

Llais 21

Llais 21

Cartwn Cysyniad

Cartwnau Cysyniad –Herwich y cymeriadau

Mae hi'n well cadw eich teimladau tu fewn ynlle rhannu gyda unrhywun. Bod yn hapus ar y tu allan yw'r peth pwysicaf.

Dydw i ddim yn gallu rheoli fy nhymer. Rydw i'n mynd yn grac yn hawdd felly peidiwch gwylltio fi!

Does dim ots os ydw i'n teimlo'n isel o hyd. Mae pawb yn poeni

Cartwn Cysyniad - Concept Cartoon

Gwybyddol

Cartwnau Cysyniad –Heriwch y cymeriadau

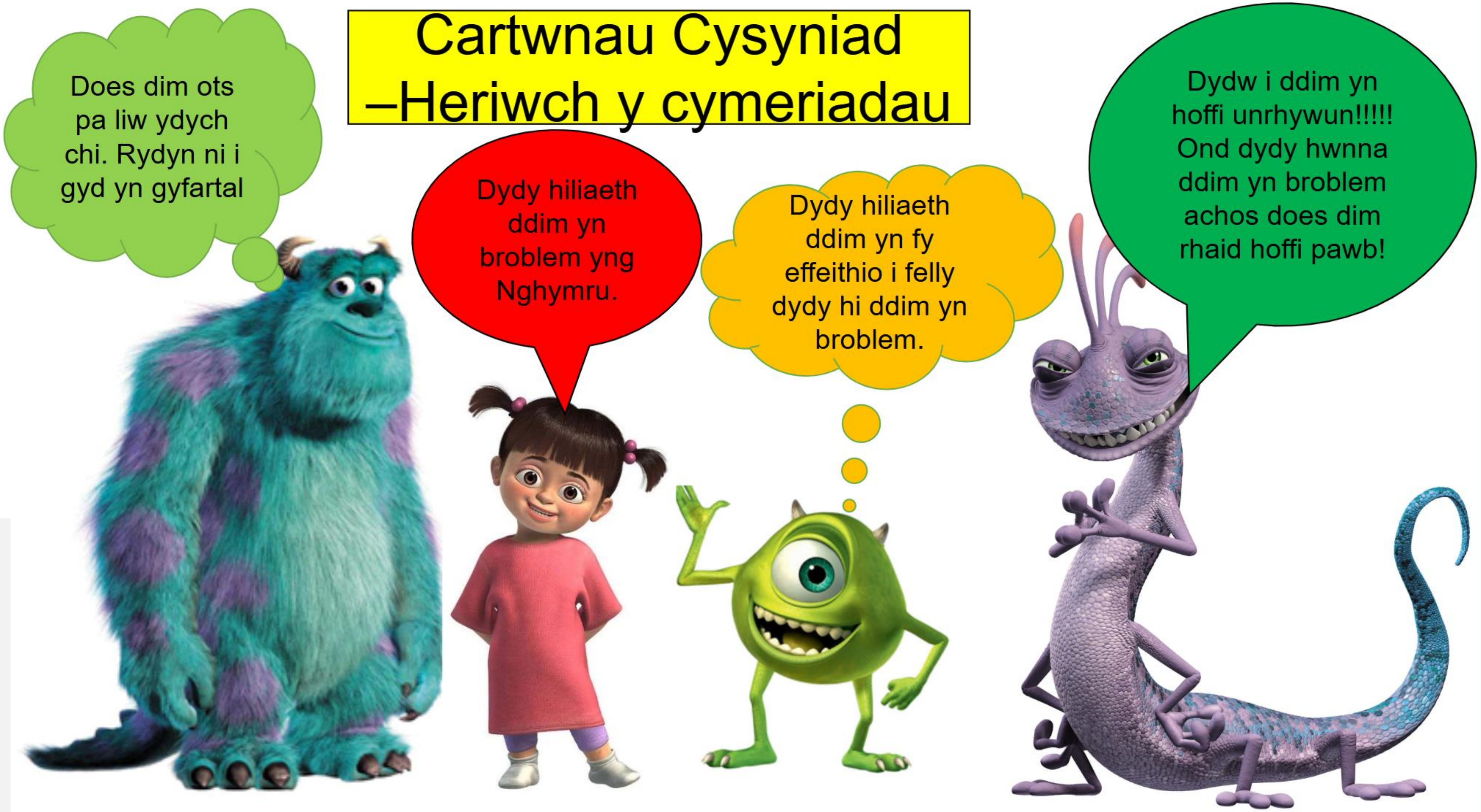

Cartwn Cysyniad - Concept Cartoon

Gwybyddol

Tasg 2

MEWN MUNUD

Pwrpas:

I archwilio a chyflwyno syniadau gan godi hyder.

Corfforol

Gwybyddol

Emosiynol & Chymdeithasol

Mewn Munud -

Just a Minute

Corfforol, Gwybyddol, Emosyniol & Chymdeithasol

Canllawiau

Dyma weithgaredd sydd posib ei wneud fel par neu grwp er mwyn archwilio a chyflwyno syniadau. Mae'r dasg yn codi hyder y disgyblion wrth siarad mewn grwp. Athro i amlinellu'r dasg. Disgyblion i nodi syniadau ar bapur gludiog bach. Mae gan ddisgyblion funud i archwilio eu syniadau neu i gyflwyno eu syniadau. Mae'r athro yn amseru munud er mwyn annog y disgyblion i siarad am funud cyfan. Dylid annog y disgyblion i drafod am funud cyfan er mwyn adeiladu hyder a gwytnwch.

Dylid annog y defnydd o ddechrau brawddegau i strwythuro'r dasg.

Enghreifftiau:

Athro: A ddylai bobl prynu nwyddau masnach deg?

Mae gyda chi 30 eiliad i nodi ambell bwynt siarad ar eich nodyn gludiog.

Athro wedyn i ddewis un disgybl i siarad yn gyntaf.

Wedi iddynt siarad am funud, dylid canmol, cynnig sylwadau i wella a.y.b. cyn symud ymlaen at ddisgybl arall.

Mewn Munud -

Just a Minute

Corfforol, Gwybyddol, Emosyniol & Chymdeithasol

ENGHREIFFTIAU

Cyfnod Sylfaen: Mae modd lleihau yr amser i'r' dasg i 10/20 eiliad. Sicrhewch bod amserydd gweledol i'r disgyblion.

Enghraifft: "Sut mae gofalu am blanhigyn/ anifail?" "Beth ddysgoch chi?"

CA2/3: Gellid cynyddu'r amser yn ol gallu'r disgyblion.

Enghraifft: "Sut mae cyfryngau cymdeithasol yn effeithio delwedd pobl ifanc?". Hefyd byddai modd ei ddefnyddio fel ffordd o adolygu pwnc.

Mewn Munud -

Just a Minute

Corfforol, Gwybyddol, Emosyniol & Chymdeithasol

Tasg 3

Cwestiynu effeithiol …

Mae dau brif fath o gwestiwn …

cwestiwn caeëdig

dim ond ateb cadarnhaol neu negyddol sy'n bosib

cwestiwn agored

amrywiaeth o atebion posib

Cwestiynau caeëdig

Er mai dim ond ateb cadarnhaol neu negyddol sy'n bosib i gwestiwn caeëdig, mae sawl ffordd o ateb yn gadarnhaol neu'n negyddol yn Gymraeg ….

Oes
Nac oes

Ydy
Nac ydy

Do
Naddo

Oedd
Nac oedd

Ie
Nage

Cei
Na chei

Ydw
Nac ydw

Cwestiwn caeėdig neu gwestiwn agored?

Beth ydy dy enw?	Beth wyt ti'n meddwl sy'n mynd i ddigwydd nesaf?	Faint o bobl sydd yn y llun?
Wyt ti'n hoffi hedfan mewn awyren?	Ble rwyt ti'n byw?	Oes brawd neu chwaer gyda thi?
Ydy hedfan mewn awyren yn beth hunanol i wneud? Pam?	Faint o ffrindiau sydd angen ar berson?	Ble yw'r lle harddaf yn y byd?

Tasg 4

Diemwnt 9

Gwaith grwp

Adrodd yn ôl

Mwyaf pwysig

Lleiaf pwysig

Ystyriwch:

- Beth yw pwrpas tasg fel hyn?
- Beth yw effaith tasg fel hyn?

Llyfrau a gyfeiriwyd atynt yn y ddarlith